

Igor Ružič

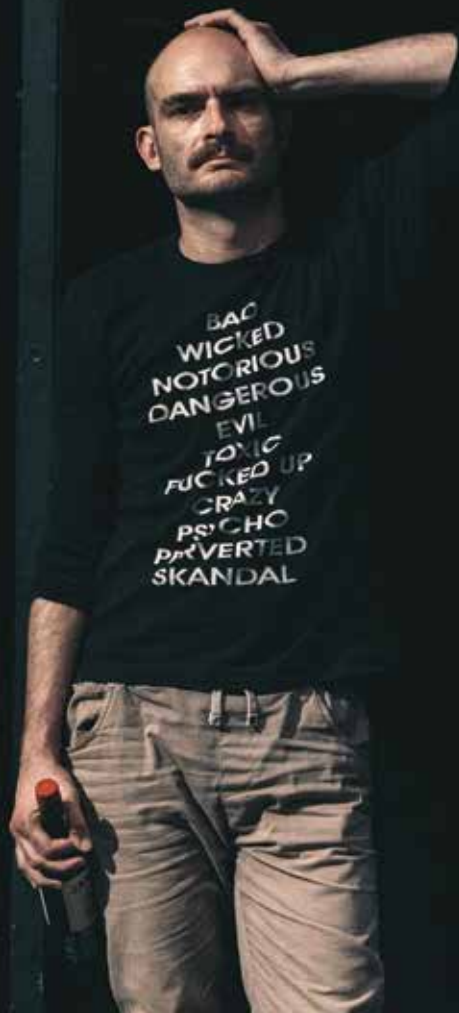
NELJUDJE V NEČLOVEŠKEM OKOLJU

»Kresnice so nekakšen vakuum, prostor vmes, moja intimna razpoka.«
Tena Štivičič

Na nekem Beneškem bienalu sem, naj to zveni še tako pretenciozno, med kupom pametnih, odtujenih, učinkovitih, kričečih, kritičnih in kritiških del videl eno, ki se mi je preprosto vtisnilo v spomin. Med predimenzioniranimi podganami, morfi ljudi in prašičev, ki proizvajajo množico barv, zvokov in oblik, s katerimi napadajo naše oči in ušesa, je bila ena soba bolj umirjena. Edino, kar je bilo mogoče videti v njeni temi, je bila množica drobnih svetlečih raznobarnih pikic. Moja prva misel je bila kakopak, da poskuša nadobudni umetnik v kratkotrajnem predahu med zaslepljujočim soncem v ostankih oken Arsenala in neukrotljivo domišljijo svojih kolegov poustvariti nočno nebo in dati zvezdam kanček tistega kolorita, ki ga menda imajo, vendar se izgubi, medtem ko njihova svetloba potuje do naših receptorjev. Ali pa so to vendarle sateliti, letala, vesoljske postaje in druge smeti, ki smo jih razposlali v ozračje, da ne bi gledali zemlje, zdaj ko vidimo, kaj nas obkroža?

»Moj horoskop za letos pravi, da bom doživela stvari, o kakršnih se mi še sanja ne.«

Moja druga asociacija so bile kresnice, saj nas znajo ti osupljivi insekti nenadoma, vendar nevsiljivo opozoriti na lepoto narave, sveta, zdravega okolja, nenavzočnost ljudi ... Vse te pričakovane, celo programirane romantične podobe in domisljice se razblinijo in sprevržejo v razočaranje, ko kdo izmed obiskovalcev instalacije dojamе štos in pritisne na gumb, s katerim se prižge povsem navadna osrednja luč v prostoru, izvor zvezd oziroma kresnic pa se razkrije v vsej svoji banalnosti. Gre za diode, ki signalizirajo *stand-by* status običajnih gospodinjskih aparatov: pomivalni stroj govori, da je pripravljen, kuhalnik, da je vključen, mikrovalovna pečica, da misli na vas, radio pa, da ga je treba dati bolj naglas, saj se mu zdi trapasto, da vegetira v takšni tišini. Od zvezd in kresnic do mikrovalovne pečice je v današnjem svetu in za današnjega človeka le majhen korak, ničesar epokalnega ni več v tem, ve se, čemu kaj služi, vključno s človekom samim: avtorjem in konzumentom, metafizičnim ustvarjalcem in nezavednim uporabnikom, gospodarjem in slugo. Če vse te naprave seveda ima.

»Zdaj pa moram it poiskat svoj izhod.«

Razlika med nebesno-arkadijskim in banalno vsakdanjim, domačim zornim kotom je prav tista, ki spremlja like v *Kresnicah* Tene Štivičić. To so tisti ljudje, ki dajo nase »ta boljše« obleke, kadar potujejo, zlasti kadar potujejo z letalom. Verjetno pred tehničnim pregledom tudi operejo avto, pospravijo stanovanje, preden pridejo na obisk gosti, pred seksom zagrnejo zavese in ugasnejo luč, si po jedi očistijo zobe z nitko in si umijejo roke, potem ko so pobožali sosedovega psa. V posebnih trenutkih se, kot je pričakovati, obnašajo posebno in zato – niso več sami svoji.

»Mama, danes zvečer ne boš šla nikamor, pa pika.«

Prav zato, ker mislijo, da se lahko ločijo od sebe in postanejo nekaj drugega ali nekdo »boljši«, tudi niso sami svoji, in zato potrebujejo na tem posebnem kraju, ki je pravzaprav čisto banalna različica agore, zastoj, da bi se ustavili in se zazrli v ogledalo. Žal se s tem ta razlika v njihovih lastnih očeh samo še poveča. Avtorica jim želi vsiliti zamisel, da se prav v brezračnem prostoru *wannabe* aseptične internacionalnosti, kjer se ne dogaja srečevanje, temveč strogo nadzorovani mimohod svetovnih kultur, ras, izkušenj in navad, znova vržejo v naročje svoji usodi, od katere pravzaprav brezglavo bežijo. Hladna svetloba pred ogledalom na letališkem stranišču je edina realistična ekspozicija, ki jo čaka vsakdo od njih, da bi ugledal svojo nepopolnost in šibkost, docela nepripravljen, da bi jo za začetek doumel, potem pa še sprejel.

»A sploh kdaj zagotovo vemo, kaj je res?«

Toda oni se upirajo. Ne zato, ker so po naravi uporniki, ker vedo ali vsaj mislijo, da vedo, kako bi bilo bolje, temveč zato, ker je njihova resničnost povsem subjektivna, dejansko pa ozka in usmerjena zgolj nase, zato so tudi lahko vse to, kar so: neljudje, ki se v nečloveškem okolju delajo, da so ljudje. V opusu te avtorice so *Kresnice* edina drama, v kateri svojih likov resnično ne mara in jim niti za herojski trenutek ne pusti, da bi bili boljši od samih sebe, razen če ta trenutek s prisiljeno konstrukcijo kriče priklicuje začetek zmagovalnega songa, ki gre zlahka v uho. Čeprav ne gre za muzikal, bi lahko uprizoritev tega besedila potekala prav v tem duhu, saj njegova dramaturgija spoštuje postulate tega žanra, le da songov nima kdo odpeti.

»Nisem Tibečanec. Moja mama je bila Mongolka, ampak to dostikrat zamenjujejo.«

Kresnice so zato besedilo, ki izraža posmeh, v čemer je podobno Čehovovim posmehljivim igram, ki naj bi bile po mnenju svojega avtorja – spodobnega, dobrega in sočutnega, kakršen je pač bil – šaljive, vendar so se po spletu zgodovinskih okoliščin končale kot tragedije. Ko avtorica opisuje ljudi, zlasti kadar jih zbere na kraju, na katerem se ljudje tudi sicer zbirajo samo zato, da bi bili manj vidni, tudi sama razume, da se lahko ideja sprevrže v svojo

Ana Dolinar Horvat, Sara Dirnbek

skrajnost, ali v eno od skrajnosti, kar je izziv vsake uprizoritve. Najslabše je ostati na pol poti, prikriti pomanjkljivosti in se delati, da gre res za letališče, za »izgubljene duše«, ki se po njem iščejo in po naključju najdejo, nato pa nadaljujejo iskanje oplemenitene s tem trenutkom naključnega stika, nenadne iskrenosti in dobrote, medčloveške pozornosti in sočutja.

»Jaz se veselim staranja. Končno bom lahko kadila, pila in se prenažirala, ne da bi me grizla slaba vest.«

A vse to je v tem besedilu laž, kajti kako bi sicer opredelili dramaturgijo trajne ondulacije, ki se zanesljivo ravna po pravilih kvalitetnega pisanja in dramaturških običajev, kjer se odrezave replike tepejo z nenadnimi izpovednimi monologi, ki izumljajo toplo vodo s spoznanjem, da človeškega bivanja ni mogoče reducirati na naraščajoče življenjske stroške, pa čeprav gre pri tem za izdatek, kakršen je brez dvoma obisk – najverjetneje edini – švicarske klinike za evtanazijo. Avtoričin posmeh postane celo manj subtilen, če upoštevamo dejstvo, da so vsi »pravilni« protagonisti v svojevrstnem vakuumu, ne vakuumu letališča, temveč lastnih življenj. Vsi čakajo na novo obdobje, čeprav tisto poslednje, z nestrpnostjo, ki premore neprikrit odmerek nezrelosti: tista, ki je preživela vse življenje na egomanijaškem spidu, si je naenkrat zaželela vrha istrskega hriba, tisti, ki si nikdar v življenju ni drznil vložiti truda v kaj, zdaj naenkrat vzame vajeti življenja v svoje roke, da bi ga končal, žurerja se odločita, da ne bosta več žurirala, nadarjena imigrantka pa se vrže v naročje neznancem, od katerih pričakuje srečo, kakršno ji domače okolje in družina nista mogla ali hotela dati.

»Flipper, na primer, se je ubil na vrhuncu kariere.«

Vsi se tukaj slepijo in čakajo, da jim kdo prižge luč, da bi videli tisto, kar tako ali tako vedo – da je smrt boleča tudi takrat, kadar umiranje ne traja dolgo in ne boli, da profesionalne upornice srednjih let ne bodo rodile in tudi ne bodo našle miru na vrhu hriba, da bo mlada Rusinja morda resda postala Američanka, vendar ji igranje oboe pri tem ne bo pomagalo, da alkoholizem ni samo odvisnost od alkohola in ne preneha, če ne popijemo naročenega šampanjca, da je varnostniku toga logika vsiljena z uniformo, da pa uniformnosti te uniformiranosti ne more več sneti s sebe, da biološka ura teče hitro, emotivna pa še hitreje ...

»Mimogrede, prav imate, da nočete sprejemati tablet od neznancev.«

Njihov »zdaj-in-tukaj« je prenesen v neobstoječi nikjer v zastoju, zato se ne-kraju kot elementarna nesreča pridružuje tudi ne-čas in to skoraj brezplačno, če ne upoštevamo visokih stroškov, ki jih zahteva na letališču vse razen odhoda na stranišče in pitja vode iz tamkajšnje pipe. Kapitalistični raj, kakršen je letališče v času zastoja, dobiva novo razsežnost v izsiljevanju, ki v ekstremnih razmerah postane ekstremno, toda likov iz *Kresnic* to ne zanima, kajti njihova naloga je, da so razočarani, obupani, histerični, melanholični ali za trenutek zlagano srečni.

Viktorija Bencik Emeršič

Brane Grubar

Vsakdo preživlja svojo travmo in se je reši tako, da se izpove in pristane na drugo skrajnost, ki ga prav tako zadovoljuje. Neka stara ljubezen se ni obnesla, starševska privrženost se je izkazala za odvečno, kulturni rasizem je dobil svoj bolj simpatični in neškodljivi obraz, *trafficking* pa še eno logično utemeljitev. Vse je iskreno in vse je resnica, in to ravno zato, ker ni, ker je v prostoru, kjer ni pomembno, ali je resnica neresnica. Ta prostor pa ni letališče, temveč gledališče.

»Razmišljanje o pijači je zame trenutno manj boleče kot razmišljanje o tebi.«

Zaradi vsega tega *Kresnice* še naprej svetijo kot odmev tega, kar želimo vanje vpisati. Za nekoga je luna tista skrajna točka znanega sveta, za nekoga to, kar vidi z balkona, kamor so ga nagnali iz toplote notranjosti zaradi razvade nikotinske odvisnosti. Za nekoga je konec sveta zares konec sveta, za nekoga pločnik na drugi strani ulice. Za nekoga so otroci zares največje bogastvo, dokler ga kot starša ne postavijo na stranski tir, za nekoga je smrt naravna, dokler se ne odloči drugače.

»Saj veš, da blazneži ne marajo presenečenj.«

Mikrovalovno pečico in pomivalni stroj zares potrebujemo, kadar ju imamo. Letališče prav tako. Morda to samo pomeni, da nismo pravočasno prižgali luči. In videli, kakšen je svet v resnici.

Prevedla **Seta Knop**